

UDK: 27-284-523
Stručni rad
Primljeno: siječanj 2012.

Mario BERNADIĆ
Katolički bogoslovni fakultet u Sarajevu
J. Stadlera 5, BiH – 71000 Sarajevo
mbernadic@gmail.com

EKLEZIOLOŠKI I TEOLOŠKI ASPEKTI PISMA O USPOSTAVI PAPINSKOG VIJEĆA ZA PROMICANJE NOVE EVANGELIZACIJE – „UBICUMQUE ET SEMPER“

Sažetak

Ovaj je rad pismeni oblik mojeg izlaganja na temu eklezioloških i teoloških aspekata motu proprija „Ubicumque et semper“, a koje je održano 18. 11. 2011. na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Sarajevu, i to u sklopu teološkog kolokvija pod nazivom „Nova evangelizacija u bosansko-hercegovačkom društvenom okruženju“. U ovom radu sam kao prvo nastojao pokazati povezanost navedenog motu proprija s temeljnim idejama i smjericama II. vatikanskog sabora, kao i s nekim posaborskim crkvenim dokumentima, osobito s apostolskom pobudnicom pape Pavla VI. „Evangelii nuntiandi“. Zatim sam nastojao uočiti njegove ekleziološke, kao i teološke aspekte te ih sažeto i prikazati. Premda kratko, ovo pismo se sadržajno pokazuje bogatim, očito pokušavajući stvoriti jedan novi obzor katoličke misli i prakse.

Ključne riječi: *Ubicumque et semper, Evangelii nuntiandi, II. vatikanski sabor, nova evangelizacija, Crkva.*

Uvod

Stanje kršćanske teologije u današnjem zapadnom svijetu pokazuje očite znakove stanovite paradokсне podvojenosti. S jedne strane, teologija je prvenstveno postala zanimanjem stručnjaka koji uvijek iznova pokazuju tendenciju izgubiti se u teškim teoretskim i parcijalnim pitanjima.¹ S druge strane, prosječni kršćanin, živeći u teškom teološkom neznanju, sve dublje propada u teoretski i praktični vjerski relativizam, pa čak i u sinkretizam. Tako neke statistike pokazuju da velik broj današnjih kršćana na Zapadu vjeruje u *reinkarnaciju*, a još

¹ Usp. Raymund SCHWAGER, *Brauchen wir einen Sündenbock? Gewalt und Erlösung in den biblischen Schriften* (München: Kösel – Verlag, 1978.), 9.

više od toga – čak oko pedeset posto - vjeruje u *sudbinu*. Uz ove ne manjka ni onih koji više uopće ne vjeruju u jednog osobnog Boga, već radije u neku životnu silu, a sve to im ne smeta da se i dalje nazivaju kršćanima.² To govori u prilog postojanju provalije, protegnute između svijeta profesionalnih vjerskih službenika i teologa te svijeta običnih vjernika.

Mišljenja sam da bi u ovom kontekstu bilo vrlo neozbiljno, ili barem neodgovorno, opetovano govoriti o „trulom Zapadu“ te se usput tašto hvaliti solidnim pologom našega protradicionalnog hrvatskog katoličanstva, jer ni tradicionalizam nije bez mana. Kako to primijeti kardinal Kasper, problem katoličkog tradicionalizma ogleda se u tomu što se on poziva samo na posljednjih nekoliko stoljeća crkvenog života i prakse, zaboravljajući pri tome njezine dvotisućljetne izvore i korijene. Upravo u tom smislu on je identificirao neke koncilske i pokoncilске „progresivce“ kao jedine istinske tradicionaliste jer su ti uz bliže korijene također nastojali crpiti ideje i snagu iz svježine mlade Crkve, kao i iz mudrosti patrističke tradicije.³ Osim toga, jednom - u sebi zatvorenom - tradicionalizmu svakako nedostaje ono što bi Karl Rahner smatrao nužnim, a to je „samotranscendencija formule“. Naime, u svojem - često citiranom - programskom govoru „Kalcedon – kraj ili početak“, održanom povodom obilježavanja tisuću i petstote godišnjice spomenutog sabora, Rahner je ustvrdio da kršćanska dogma ostaje živa jedino tumačenjem. Mora se uvijek iznova tumačiti ne zato što je kriva, nego upravo zato što je istinita.⁴ Možda bismo se mogli u ovom svjetlu pozvati na analogiju života: život nužno podrazumijeva stanovite promjene i kretanja unutar živog bića, no sve to u okvirima njegove definirane biti i naravi. Jednu takvu perspektivu crkvene misli, koja sebe opetovano samotranscendira, ali koja pri tomu ostaje i vjerna samoj sebi, upravo je zacrtao blaženi papa Ivan XXIII. u svojem inauguracijskom govoru „Gaudet Mater Ecclesia“ izrečenog tijekom otvaranja II. vatican-

² Usp. Ottmar FUCHS, *Das Jüngste Gericht. Hoffnung auf Gerechtigkeit* (Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 2007.), 217.

³ Usp. Walter KASPER, „Protiv zlogukih proroka. Vizija Koncila za obnovu Crkve“, *Svesci* 70-73 (1991.), 17-23., ovdje stranica 19.

⁴ Usp. Karl RAHNER, „Chalkedon – Ende oder Anfang?“, Alois GRILLMEIER – Heinrich BACHT, *Das Konzil von Chalkedon, Geschichte und Gegenwart. III. Chalkedon heute* (Würzburg: Echter, 1954.), 3-49.

skog sabora 11. listopada 1962. godine.⁵

Iščitavajući motu proprio „Ubicumque et semper“,⁶ čovjek lako dolazi do dojma da se ovdje radi o dokumentu duboko prožetom teološkom ostavštinom II. vatikanskog sabora, kao i apostolskim nagovorom o evangelizaciji u suvremenom svijetu „Evangelii nuntiandi“ pape Pavla VI.

Ovo kratko pismo naprosto se nameće svojom relevantnosti jer se ono tiče sviju i pogađa sve. Njegova poruka sadržava brojne ekleziološko-teološke aspekte i impulse, a ja ću se u ovom radu nastojati pozabaviti onima koje sam uočio kao osobito važne.

1. Evangelizacija kao bitna zadaća Crkve

„Svugdje i uvijek Crkva ima obvezu naviještati evanđelje Isusa Krista.

On, prvi i najveći evangelizator dao je apostolima, na dan svojega uzašašća k Ocu, nalog: 'Pođite i učinite sve narode mojim učenicima, krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih poštivati sve što sam vam zapovjedio.' (Mt 28,19-20). U vjernosti ovom nalogu, Crkva – narod kojega je Bog odabrao, od dana Duhova, kada je primio Duha Svetoga kao dar (Dj 2,14), tako da naviješta njegova divna djela (vidi 1 Pt 2,9) - nikad nije prestala oglašavati, cijelom svijetu, ljepote evanđelja navješćujući Isusa Krista kao pravoga Boga i pravoga čovjeka: istog 'jučer, danas i zauvijek' (Heb 13,8), koji je svojom smrću i uskrsnućem donio otkupljenje i tako doveo staro obećanje do ispunjenja.

⁵ „Dvadeset i prvi ekumenski sabor ... želi prenijeti cjeloviti, neumanjeni i neiskrivljeni katolički nauk ... Mi ne trebamo samo čuvati to dragocjeno blago, kao da bismo se bavili samo starinom, već revno i bez straha trebamo nastaviti djelo koje naše doba iziskuje, nastavljajući put kojim je Crkva kročila tijekom gotovo 20 stoljeća ... Potrebno je da taj sigurni i nepromjenjivi nauk, kojemu moramo dati svoj pristanak vjere, bude produbljen i izložen prema zahtjevima našega vremena. Jedno je naime polog vjere, tj. istine koje su sadržane u našem časnom nauku, drugo je način na koji su one izložene, premda uvijek u istom smislu i u istom značenju.“ Ivan XXIII., „Allocutio in sollemni Ss. Concilii inauguratione 'Gaudet Mater Ecclesia'“, *Enchiridion Vaticanum* (Bologna, 1979.), 42, 44. – Preuzeto iz: Josip kard. BOZANIĆ, „Uvodna riječ o prihvaćanju i tumačenju koncila“, *Bogoslovska smotra* 78 (2008.), 905-920., ovdje 908-909.

⁶ Izvor: <http://www.paxtibi.net/?p=1583> (16. siječnja 2012.)

*Stoga, evangelizacijsko poslanje, kao nastavak djela
Gospodina Isusa namijenjenog i za rad Crkve potrebnog
i nezamjenjivog, odraz je njezina vlastitog bića.*

*Ovo poslanje je, u povijesti, uvijek poprimalo nove
oblike i programe, ovisno o mjestima, situacijama i o
povijesnim trenucima.”⁷*

Slično kao što se to pronalazi u apostolskom nagovoru Pavla VI. „Evangelii nuntiandi“ i motu proprio „Ubicumque et semper“⁸ identificira *evangelizaciju* kao trajnu i bitnu zadaću Crkve.⁹ Evangelizacija se nesumnjivo pokazuje kao pravoaljšano ljekovito sredstvo za nadvladavanje problema, spomenutog u uvodnom dijelu ovog rada, a koji se odnosi na postojanje ponora između službene vjere, koja se bavi samom sobom, i vjernika koji se – pokušavajući osmisliti svoju stvarnost – bave čime stignu. Kardinal Kasper prepoznaje pokušaj ovog nadvladavanja kao jedan od esencijalnih poticaja II. vatikanskog sabora. „Impuls koncila glasi: dalje od samoprezentiranja Crkve i od bavljenja samom sobom, naprijed prema njezinoj poruci o Bogu, o Isusu Kristu i o Duhu Svetom. Tu leži blago koje je povjereno Crkvi. I što je više Crkva bliža toj poruci i zadaći, to je bliža i čovjeku.“¹⁰

⁷ Uvodni dio iz „Ubicumque et semper“. Izvor: <http://www.paxtibi.net/?p=1583> (17. siječnja 2012.)

⁸ Dalje UES.

⁹ *Evangelii nuntiandi* doslovno identificira naviještanje evanđelja kao vlastiti poziv Crkve: „Crkva to znade. Ona je duboko svjesna da se Spasiteljeva riječ — ‘Treba da navješćujem Evanđelje o Kraljevstvu Božjem’ – posvema na nju odnosi. Ona dragovoljno dodaje sa sv. Pavlom: ‘Jer, što navješćujem Evanđelje, nije mi na hvalu, ta dužnost mi je. Doista, jao meni ako Evanđelje ne navješćujem!’ Puni radosti i utjehe slušali smo na završetku onoga velikog skupa u listopadu 1974. ove riječi: ‘Još jednom želimo potvrditi da zadaća naviještanja Evanđelja svima ljudima tvori temeljno poslanje Crkve’, zadaću i poslanje što uslijedi velikih promjena u suvremenom društvu postaju sve hitniji. Da Crkva može naviještati Evanđelje, za nju je to zapravo milost i njeno poslanje, njena najdublja raspoznajna crta. Ona je upravo radi naviještanja Evanđelja, tj. radi propovijedanja i poučavanja, da bi bila kanal dara milosti, da pomiruje grešnike s Bogom, da nastavlja Kristovu žrtvu u svetoj misi koja je spomen-čin njegove smrti i njegova slavnog uskrsnuća.“ Izvor: http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/apost_exhortations/documents/hf_p-vi_exh_19751208_evangelii-nuntiandi_hr.html (17. siječnja 2012.)

¹⁰ W. KASPER, „Protiv zlogukih proroka“, 18.

2. Neodvojivost Crkve, Božje riječi, liturgijskog slavlja i spasenjskog poslanja kao novi okvirni obzor crkvenog razmišljanja i djelovanja

Ako govorimo o evangelizaciji kao o trajnoj i bitnoj zadaći Crkve, pri tome je iz ove sveze nemoguće isključiti važnost Božje riječi, kao i ulogu liturgijskog slavlja. Biskupska sinoda iz 1985. g., koja je održana u Rimu povodom 20. obljetnice sabora, sažela je središnju poruku svih 16 saborskih dokumenata u jednoj jedinoj rečenici: „Ecclesia – sub verbo Dei – mysteria Christi celebrans – pro salute mundi“ (Crkva – u snazi Božje riječi – slavi otajstva Kristova – za spasenje svijeta)! Ova rečenica od četiri dijela odgovara zapravo poruci četiriju ključnih saborskih dokumenata - konstitucija, koje ujedno predstavljaju noseću misaonu osovinu cijelog saborskog nauka. Što to točno znači i kako se odražava u motu propriju UES-a, daje se razaznati iz njegovih pneumatoloških i antropoloških smjernica.

2.1. Uloga Duha Svetog u procesu nove evangelizacije

„Crkve starih korijena koje žive u vrlo različitim stvarnostima i prema tome imaju sasvim drukčije potrebe i čekaju na različite impulse evangelizacije: u nekim područjima kršćanska praksa, još uvijek, pokazuje dobre životne snage i dubokih duhovnih korijena u dijelu cijele generacije, usprkos rastu fenomena sekularizacije, dok se u drugim regijama primjećuje jasnije pozicioniranje društva, u svoj njegovoj cjelini, daleko od vjere, sa slabijim Crkvenim strukturama, čak i ako ne nedostaju elementi vitalnosti koje neprestano daje Duh Sveti. Primjećujemo, na žalost, područja koja se čine potpuno dekristijanizirana, u kojima je svjetlo vjere povjereno svjedočenju malih zajednica: ovim područjima je potreban jedan novi navještaj Evanđelja, jer pokazuju, na poseban način, odbojnost prema mnogim dosadašnjim vidovima kršćanske poruke. Raznolikost situacija zahtijeva pažljivo razlikovanje, jer govoriti o 'novoј evangelizaciji' ne uključuje potrebu razvijanja jedinstvene i identične formule za sve okolnosti.“ (UES).

Već je Pavao VI. u „Evangelii nuntiandi“ ustvrdio da evangelizacija uopće nije moguća bez djelovanja Duha Svetoga. Vraćajući se unazad, Papa primjećuje da je kako Isusovo, tako i apostolsko javno poslanje, započelo tek s primitkom Duha Svetoga.¹¹ Papa Pavao VI. dalje postavlja za zadaću kako pastirima, tako teolozima i vjernicima, tj. svima onima koji su obilježeni darom Duha, da „bolje prouče narav i načine djelovanja Duha Svetoga u evangelizaciji u naše doba“.¹² Dakle, oni koji su obilježeni Duhom Svetim pozivaju se da Istog bolje prouče, kao i narav te načine Njegova djelovanja u procesu evangelizacije, a to sve skupa predstavlja svakako značajnu teološku novinu. Upravo se ovdje zrcali jedan obzor koji tijesno objedinjuje vjeru, sakramente, teologiju i navještaj. S tim kao da se tvrdi da se otajstvu Duha Svetoga ne može pristupiti isključivo racionalno, ali također mu se ne može pristupiti isključivo kao objektu istraživanja jer je On subjekt, odnosno, točnije rečeno „glavni činitelj“ i „svrha“ evangelizacije.¹³ Ova teza kao da doziva u pamet razmišljanje K. Rahnera koji reče da čovjek i Bog nisu ravnopravni partneri, ali – mogli bismo dodati – ni ravnopravni konkurenti jer čovjek je potpuno stvoren i uzdržavan od strane Boga. Njegovo bilo kakvo bavljenje pitanjem Boga unaprijed uključuje njegovu ontološku povezanost s Istim.¹⁴ U ovom smislu UES spominje Duha Svetoga kao darovatelja *vitalnosti* i pojedincima i cijelim Crkvama. Međutim, slično kao što prethodno razmišljanje dovodi u pitanje jedan potpuno racionalan pristup fenomenu Duha Svetoga, on implicitno odbacuje i jedan neracionalan pristup Istome. Jer, kao što to naučava I. vatikanski sabor, sam Duh Sveti jest upravo Onaj koji pomaže religiozno promišljanje kod vjernika.¹⁵

¹¹ Usp. „Evangelii nuntiandi“, br. 75; dalje EN.

¹² Usp. „Evangelii nuntiandi“, 75.

¹³ „Moglo bi se reći da je Duh Sveti u evangelizaciji glavni činitelj: on svakome daje da naviješta Evanđelje, on iznutra potiče savjesti na primanje i razumijevanje Riječi spasenja. No, ujedno se može reći da je on i svrha evangelizacije: on sam uzrokuje novo stvaranje, novo čovječanstvo kojemu evangelizacija mora težiti, s jedinstvom – u različnosti koje bi evangelizacija u kršćanskoj zajednici morala poticati“. EN, 75; Usp. „Ad gentes“, 4.

¹⁴ Usp. Karl RAHNER, *Bilanz des Glaubens. Antworten des Theologen auf Fragen unserer Zeit*. Izdano od P. Imhof, (München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1985.), 229.

¹⁵ „Kako poslušnost naše vjere ne bi bila manje u skladu s razumom (usp. Rim 12,1), Bog je htio s unutarnjom pomoći Duha Svetoga povezati vanjske dokaze svoje objave, to jest Božja djela, u prvom redu čudesa i proroštva, koja su, budući da obilno ukazuju na Božju svemogućnost i beskrajno znanje, najsigurniji znakovi božanske objave, prilagođeni shvaćanju svijui (kan. 3 i 4).“ Heinrich DENZINGER – Peter HUENERMANN, *Zbirka sažetaka vjerovanja definicija i izjava o vjeri i čudoređu* (Đakovo: UPT, 2002.), br. 3009.

2.2. Novi pogled na božansko milosno djelovanje – ili postulat o oživljavanju apstraktnog čovjeka

„U stvari, ne smijemo zaboraviti da će uvijek prvi zadatak biti vladati se poučljivo prema milosnom djelovanju Duha Uskrsloga koji prati one koji nose Evanđelje i da otvara srca onih koji slušaju.“ (UES).

Ovaj kratki citat iz motu proprija UES-a zapravo sadržava jednu zanimljivu i snažnu novinu koja se odnosi na dogmatski traktat o „Milosti Kristovoj“. Da bismo tu novinu mogli shvatiti, nužno je kratko se osvrnuti na povijesno-teološku problematiku navedenog traktata. Naime, u vremenu iza Milanskog edikta, u okruženju – konačno – slobodnog kršćanstva, dogodila se jedna od – uopće – važnijih rasprava u povijesti teologije. Ovdje mislimo konkretno na pelagijansko-augustinovsku raspravu o *milosti*. Iza ova dva teologa su zapravo stajale dvije različite teološke perspektive: istočnjačka i zapadnjačka. Pred Pelagijem se u Rimu odvijala prava drama „instant“ prozelitizma. U vremenu nakon Milanskog edikta vrlo je brzo postalo popularno i društveno poželjno biti kršćaninom. Ozbiljnost katekumenata je svakodnevno blijedjela, a dojučerašnji pogani su preko noći prelazili u kršćanski tabor. Pri tome je vrlo malo njih mijenjalo svoje uhodane životne navike. Tako, pod pritiskom rastućeg moralnog laksizma, Pelagije kao ozbiljan učitelj duhovnosti i morala počinje isticati važnost osobnog zalaganja i djelovanja na putu spasenja. Premda je sam bio po rođenju Irac, on sada pribjegava onom specifično istočnjačkom pogledu na milost. Čovjek se tu po prirodi smatrao dobrim, a Božja milost ga je doticala sa svih strana: iz Svetog pisma, Crkve, primjera dobrih ljudi... U tom kontekstu, Pelagije je počeo naučavati nepotrebnost neke posebne nutarnje rasvjetljujuće milosti. Tomu naprotiv, on je čvrsto držao da kršćanin već obiluje milošću Božjom i sve što mu je još bilo potrebno, jest osobno vjersko te moralno zalaganje i djelovanje. Sažeto rečeno: božanska *pedagogija* je ovdje djelovala u vrlo širokom kontekstu i čovjek se kroz nju probijao oslobađajući se pri tome od iskvarenosti grijeha te hiteći prema vlastitom pobožanstvenjenju.¹⁶

Sdruge strane, Augustin, vjerojatno pod dominantnim utjecajem svojega nemirnog životnog iskustva, naučava jednu pesimističnu sliku

¹⁶ Usp. Maurizio FLICK – Zoltán ALSZEGHY, „Temelji teološke antropologije II“, (skripta) (Sarajevo, 1983.), 13-20.

o čovjeku. Po njemu grešnik nema ništa drugo osim svojega grijeha.¹⁷ On nije u stanju čak ni da želi milost jer kvarnost njegova stanja mu uopće ne dopušta da sagleda njezinu vrijednost i nužnost. Grešnik ovdje izgleda skoro poput Ksenofontova magarca, koji se u izboru između sijena i zlata samouvjereno opredjeljuje za sijeno. Iz ovakva stanja grešnik ne može izaći sam. Njemu je nužno potrebna posebna Božja pomoć i rasvjetljenje. S Augustinom tako dolazi do proboja zapadnjačke praktične dimenzije u teološko razmišljanje. Naime, ovdje se kontekst teološkog govora znatno sužava. Kozmos, Crkva i ljudi ne igraju više toliko dominantnu ulogu. Rječnikom Augustinovich „Ispovijesti“, ovdje počinje dominirati jedan „Ja“ naspram Božjeg „Ti“.¹⁸ S vremenom će to svojevrsno teološko suženje postati sve izraženije u traktatu o milosti. Počinje se govoriti o djelovanju milosti u čovjeku, ali jednom općenitom i apstraktnom čovjeku, bez imena, godina, iskustva, spola, mentaliteta i sl.

Akceptirajući navedenu povijest problematike, novost koju donosi UES postaje lakše uočljiva. Naime, ovdje se više ne radi niti o nekoj istočnjačkoj teološkoj perspektivi, a niti o onoj zapadnjačkoj. Tomu naprotiv, milosno djelovanje „Duha Uskrsloga“ prati one „koji nose Evanđelje i otvara srca onih koji slušaju“. Dakle, djelovanje milosti ovdje se oslobađa kako jednog kozmološkog, tako i apstraktnog obzora te se smješta u situaciju navještaja: jednostavno rečeno, milost pogađa čovjeka tamo gdje se naviješta evanđelje.

No, to nije sve, jer UES nikako ne govori o nekom univerzalnom i unificiranom navješčaju koji bi bio nužno istovjetan za sve. Polazeći od analize Crkve u današnjem svijetu, UES primjećuje da se situacija počesto razlikuje od jedne mjesne Crkve do druge. Tako su neke zapadne mjesne Crkve skoro pa prevladane sekularizacijom. Nasuprot njima, stoje tradicionalne zajednice koje opet ne krasi uvijek ista vitalnost i misijski zanos:

Raznolikost situacija zahtijeva pažljivo razlikovanje, jer govoriti o „novoj evangelizaciji“ ne uključuje potrebu razvijanja jedinstvene i identične formule za sve okolnosti. U svakom slučaju nije teško biti svjestan da ono što je potrebno svim (dijelovima) Crkve koji žive

¹⁷ Ova rečenica će ući u službeni saborski tekst sinode iz Orangea (DH 392), a još prije pokrajinska sinoda u Kartagi iz 418. godine će protiv Pelagija, a pod utjecajem Augustina, izjaviti da je milost kao nutarnja pomoć i snaga apsolutno potrebna čovjeku (DH 225).

¹⁸ Usp. M. FLICK – Z. ALSZEGHY, „Temelji teološke antropologije II“, 13-20.

u tradicionalno kršćanskim teritorijima – obnovljeni misionarski entuzijazam izraz je nove velikodušne otvorenosti prema darovima milosti.

Dakle, ponovno možemo primijetiti da više nema spomena nekih apstraktnih Crkvi i apstraktnih pojedinaca. Tomu nasuprot, Crkve i pojedinci sada su postali stvarni i konkretni. Imaju svoje mjesto i vrijeme, kao i svoja posebna obilježja, a sve to skupa opet zahtijeva poseban i prilagođen evangelizacijski pristup.

2.3. Važnost osobnog uvjerenja i živog susreta u procesu evangelizacije

„Da bi se moglo, na plodan način, propovijedati riječ Evandjelja, potrebno je imati duboko iskustvo Boga. Baš kao što smo ustvrdili u našoj prvoj enciklici 'Deus caritas est', biti kršćanin nije rezultat etičkog izbora ili uzvišene ideje, nego susret s događajem, osobom, koja daje našem životu novi obzor i odlučujući smjer (br. 1). Tako na početku svake evangelizacije ne stoji nikakav projekt ljudske ekspanzije (ljudskog širenja), nego želja da podijelimo dragocjeni dar kojega nam je Bog htio dati dajući nam svoj život.“ (UES).

Važnost osobnog uvjerenja te živog iskustva Boga kod navjestitelja je već snažno naglašena u EN. Papa Pavao VI. u ovom smislu ističe da navjestitelji moraju biti „vjerodostojni svjedoci“, „vođeni ljubavlju“ te nastupati „s gorljivošću svetih“.¹⁹ Uz to se ističe i prevelika važnost *susreta s osobom*. Naime, specifično za koncilsku i pokoncilsku teologiju jest njezino kristološko-eshatološko usmjerenje. Susret s događajem i osobom moguće aludira na von Balthasarovo teološko naslijeđe. Njegova *teoestetika* naglašava da se kršćanska objava objektivizira u konkretnom liku Bogočovjeka kojeg krase ljepota i slava²⁰, dok *teodramatika* podcrtava upravo dramatičnost objave jer ova se ne događa kao neka vrsta Božjeg monologa izrečenog iz smiraja kazališnih dasaka. Naprotiv, ona se provlači kroz međusoban

¹⁹ EN, 76. 79-80.

²⁰ Usp. Rosino GIBELLINI, *Teologija dvadesetog stoljeća* (Zagreb; KS, 1999.), 242-246. Autor se pri tome poziva na veći broj tekstova iz talijanskog prijevoda von Balthasarove *Slave*. *Slava* je prvi dio von Balthasarove znamenite trilogije: *Slava – Teodramatika – Teologika* i sastoji se od tri dijela. Naslov izvornika: *Herrlichkeit. Eine theologische Ästhetik* (Einsiedeln: Johannes Verlag, 1961.-69.).

dramatičan susret osoba i njihovih sloboda, između božanskog poziva te čovjekova odgovora, koji opet uključuje odluku i djelovanje.²¹

No, susret s osobom u kontekstu evangelizacije ne podrazumijeva samo osobni susret s Bogom nego i osobni susret s navjestiteljem evanđelja. U navedenom smislu EN naglašava: „*Upravo zato, uz to općenito naviještanje Evanđelja, vrijedan je i važan onaj oblik gdje se ono prenosi od osobe osobi. Gospodin ga je često primjenjivao – primjerice, njegov razgovor s Nikodemom, sa Zakejem, sa Samarijankom, s farizejem Šimunom – , a isto tako i Apostoli. Ima li zapravo neki drugi način da se preda Evanđelje osim da se drugome prenese iskustvo vlastite vjere? Ne bi se nipošto smjelo dogoditi da prijeka potreba naviještanja Radosne vijesti ljudskim masama bude uzrok da se taj oblik naviještanja zanemari. Njime se naime dohvaća osobna savjest čovjeka potresena posve neobičnom riječju koju prima od drugoga. Nemoguće je opisati koliko dobra čine svećenici koji se u sakramentu pokore i u pastirskom razgovoru pokazuju spremnima za osobno vodstvo putovima Evanđelja, da pojedine osobe utvrđuju u njihovim naporima, pridižu ih ako su pale te im uvijek nenametljivo i spremno pružaju svoju pomoć*“²²

3. Postojanom evangelizacijom protiv postojane sekularizacije

„Sve zemlje i narodi u kojima su nekada cvjetali religija i kršćanski život i mogli su stvarati žive i vjerujuće zajednice sada izgledaju prožeti širenjem rastućeg indiferentizma (ravnodušnosti), sekularizma i ateizma. Tu se radi, u prvom redu, o zemljama takozvanog prvog svijeta u kojemu blagostanje i potrošnja, iako praćeni mjestimično teškom bijedom i siromaštvom time potaknutih, tako žive, 'kao da Boga ne bi bilo'. Vjerska ravnodušnost i, gotovo, nepostojeća religiozna praksa, čak i s obzirom na probleme ljudske egzistencije, nisu ništa manje zabrinjavajući i razarajući nego li je to eksplicitni ateizam. I ondje gdje je kršćanska vjera

²¹ Usp. R. GIBELLINI, *Teologija dvadesetog stoljeća*, 238-254. Autor se pri tome poziva na veći broj tekstova iz talijanskog prijevoda von Balthasarove *Teodramatike*. Teodramatika je inače drugi dio znamenite von Balthasarove trilogije i sastoji se od četiri dijela. Naslov izvornika: *Theodramatik* (Einsiedeln: Johannes Verlag, 1971.-83.).

²² EN, 46.

sačuvana u nekim od svojih tradicionalnih i ritualnih oblika izražaja, sve više se isključuje iz najvažnijih trenutaka života kao što su rođenje, patnja i smrt (...) U drugim, pak, područjima i zemljama žive sve do danas, no i toj moralnoj i duhovnoj baštini prijete opasnost da se potpuno izgubi u sukobu sa složenim procesima, prije svega, sekularizacije i širenja sekta.

Samo nova evangelizacija može osigurati produbljivanje čiste i čvrste vjere, što može učiniti da te tradicije dobiju snagu za istinsko oslobođenje. Sasvim sigurno je potrebno obnoviti kršćansku bit ljudskog društva. Preduvjet za to je obnova kršćanske biti zajednica koje žive u tim zemljama i narodima.²³

Općenito se govori da argumenti vjernika ne znače puno nevjernicima, isto kao što ni argumenti nevjernika ne znače skoro ništa vjernicima. No, to pravilo očito vrijedi samo na „kraće staze“, dok gledano dugoročno ne vrijedi. UES, pozivajući se na „Christifideles laici“, ističe da je dugoročni utjecaj indiferentizma, sekularizma i ateizma ipak opustošio brojne zajednice vjernika koje su nekoć odisale vitalnošću. Osim toga, sve navedene – za vjeru – negativne tendencije pokazuju perspektivu rasta te tako sada počinju pogađati i one tradicionalne vjerske sredine. Ova situacija pred Crkvu stavlja velik izazov obnove – ne samo – zajednica vjernika nego i obnove kršćanske biti ljudskog društva.

Zaključak

Motu proprio „Ubicumque et semper“ nesumnjivo je logičan i sukcesivan nastavak onih reformskih tendencija koje je započeo II. vatikanski sabor. Objedinjujući vjeru i razum, Crkvu i svijet te teologiju i navještaj, ovo pismo svjedoči o vitalnosti Crkve te o njezinu novom stvaralačkom i navjestiteljskom zanosu, pružajući pri tome samoj teologiji jedan novi produktivni misleći obzor. Pri tome bih osobito istakao nastojanje ovog motu proprija da konkretizira crkvenu i teološku misao, s ciljem da se ona konačno izvuče iz nekih stoljetnih apstraktnih rasprava te da se fokusira na svijet, njegove probleme, kao i na esencijalnu zadaću donošenja evanđelja tom svijetu i svakom njegovu čovjeku.

²³ UES se poziva na „Christifideles laici“, br. 34.

**ECCLESIOLOGICAL AND THEOLOGICAL ASPECTS OF
THE APOSTOLIC LETTER *UBICUMQUE ET SEMPER*
ESTABLISHING THE PONTIFICAL COUNCIL
FOR PROMOTING THE NEW EVANGELIZATION**

Summary

This article is the text version of the author's discourse on ecclesiological and theological aspects of the Motu Proprio Ubi cumque et semper given at the Catholic Theological Faculty in Sarajevo on November 18, 2011, during the theological colloquium entitled "New evangelization in the social context of Bosnia and Herzegovina". In the article the author seeks to demonstrate the connection between the Motu Proprio and the basic ideas and directions of the Second Vatican Council, as well as with some postconciliar Church documents, specifically the Apostolic Exhortation of Paul VI Evangelii nuntiandi. The author identifies the ecclesiological and theological aspects of Ubi cumque et semper and presents them concisely. While Ubi cumque et semper is a short letter, it is rich in content, striving to create a new horizon of Catholic thought and praxis.

Key words: Ubi cumque et semper, Evangelii nuntiandi, Second Vatican Council, new evangelization, Church.

Translation: Darko Tomašević and Kevin Sullivan